

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.11.26>

УДК 351:862.44

Т. О. Татарнікова,

здобувач, Національний університет цивільного захисту України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5470-8288>

РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

T. Tatarnikova,

Applicant, National University of Civil Defence of Ukraine

DEVELOPMENT OF LOCAL SELF-GOVERNMENT AS A KEY FACTOR IN THE EFFECTIVENESS OF INTERNAL SECURITY POLICY

У статті здійснено дослідження специфіки розвитку місцевого самоврядування як ключового чиннику ефективності внутрішньої безпекової політики. Зокрема, з'ясовано компетенції побудови місцевого самоврядування як запоруки забезпечення внутрішньої безпеки. Визначено структуру місцевого самоврядування як основи забезпечення внутрішньої безпеки. Виокремлено завдання, котрі необхідно вирішити для місцевого самоврядування з метою забезпечення належного рівня внутрішньої безпеки.

Показано, що місцеве самоврядування має подвійну структуру: воно

покликане вирішувати питання місцевого значення та захищати інтереси населення від владного тиску державної влади воно має бути провідником загальнодержавних інтересів, діяти у бік зусиль центральної влади, виконувати закони України, проводити політику державної влади.

Підкреслено, що на даному етапі місцевому самоврядуванню властиві різноманітність моделей та режимів, спричинені процесами регіонального законодавчого регулювання та обмеження прав. Найбільш істотною проблемою у реформі місцевого самоврядування є забезпечення його фінансової самостійності та визначення оптимальних кордонів.

Зазначено, що становлення інститутів місцевого самоврядування можливе лише за умови існування реальних елементів громадянського суспільства та самоорганізації. В умовах ще не зміцнілої української державності важливо було закласти перспективи формування правового простору, в якому всі суб'єкти територіального та суспільного розвитку могли б ефективно взаємодіяти.

Показано, що громадські форми самоврядування спонукають населення виявляти самостійність, активність, відповідальність щодо вирішення питань життєзабезпечення та розвитку місцевої території. На відміну від державного управління, де є зовнішній керуючий вплив, у самоврядуванні суб'єкт та об'єкт управління поєднані. Місцева спільнота стає суб'єктом управління, та об'єкт управління знаходяться всередині однієї системи. Подібна модель не відчуває ніякого стороннього тиску та впливає сама на себе.

The article studies the specifics of the development of local self-government as a key factor in the effectiveness of internal security policy. In particular, the competence of forming of local self-government as a guarantee of internal security is clarified. The structure of local self-government is defined as the basis for ensuring of internal security. The tasks that need to be solved for local self-

government in order to ensure the proper level of internal security are allocated.

It is shown that local self-government has a double structure: it is designed to solve issues of local importance and to protect the interests of the population from the pressure of state power, it should be a conductor of national interests, act towards the efforts of the state power, comply with the laws of Ukraine, and pursue a policy of state power.

It is emphasized that nowadays local self-government is characterized by a variety of models and regimes caused by the processes of regional legislative regulation and restriction of the rights. The most significant problem in the reform of local self-government is to ensure its financial independence and determine the optimal boundaries.

It is indicated that the formation of local self-government institutions is possible only if there are real elements of civil society and self-organization. In the conditions of not yet strengthened Ukrainian statehood, it is important to lay the prospects for the formation of a legal space in which all subjects of territorial and social development could effectively interact.

It is shown that public forms of self-government encourage the population to show independence, activity, responsibility for solving issues of life support and development of the local territory. Unlike public administration, where there is an external controlling influence, in self-government the subject and object of management are combined. The local community becomes the subject of management, and the object of management is inside the same system. Such a model does not feel any extraneous pressure and affects itself.

Keywords: *internal security, local self-government, models, regimes, public administration.*

Ключові слова: *внутрішня безпека, місцеве самоврядування, моделі, режими, державне управління.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На даному етапі розвитку місцеве самоврядування в Україні – закономірна і об'єктивно існуюча структура, що є частиною механізму здійснення влади, без якої неможливе ефективне управління країною та забезпечення належного рівня внутрішньої безпеки. Ця структура має бути включена до державної системи управління, що дозволить державі вирішувати суспільно значущі завдання. Становлення місцевого самоврядування є формування механізмів взаємодії нашого суспільства та держави на вирішення державних завдань. Вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці розвитку місцевого самоврядування присвячено на сучасному етапі численні наукові напрацювання закордонних та вітчизняних вчених, зокрема, таких, як: Ю. Рижук, А. Шестернін, О. Роговенко та ін. Слід зазначити, що переважно наукові доробки висвітлюють особливості забезпечення національної безпеки в межах місцевого самоврядування, не зосереджуючись на її складових, зокрема, таких як внутрішня безпека.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є дослідження специфіки розвитку місцевого самоврядування як ключового чинника ефективності внутрішньої безпекової політики.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- з'ясувати компетенції побудови місцевого самоврядування як запоруки забезпечення внутрішньої безпеки;
- визначити структуру місцевого самоврядування як основи забезпечення внутрішньої безпеки;
- виокремити завдання, котрі необхідно вирішити для місцевого самоврядування з метою забезпечення належного рівня внутрішньої безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження Місцеве самоврядування в контексті забезпечення внутрішньої безпеки будується за принципом

подвійної компетенції:

- перша частина компетенції – місцеве самоврядування повинно мати можливість вирішувати будь-які питання місцевого значення (крім законодавчо закріпленої компетенції органів державної влади);

- друга частина компетенції – за місцевим самоврядуванням має бути закріплений необхідний та обов'язковий для виконання мінімуму повноважень. Принцип подвійної компетенції може бути покладено в основу прийнятих законодавчих актів про місцеве самоврядування у регіоні, і делегуванні окремих державних повноважень органам місцевого самоврядування [2; 5].

Проблемою становлення місцевого самоврядування є суб'єктність. Теоретично суб'єкт місцевого самоврядування – його політичне представництво – громадяни, які мають виборче право. Як суб'єкт самоврядування, виборці мають бути політично та соціально об'єднані в асоціацію, яка приймає рішення, що відповідає інтересам більшості населення, яке проживає на даній території. Практика показує, що виборча активність при виборах до органів місцевого самоврядування є значно нижчою, ніж при виборах органів державної влади.

У зв'язку з тим, що процес становлення місцевого самоврядування у контексті забезпечення внутрішньої безпеки розробляється державною владою, хоча конституційна модель самоврядування передбачає його розвиток «знизу», слід вирішити питання, чи є створення місцевого самоврядування правом чи обов'язком місцевої спільноти [3; 4].

Основними показниками муніципального утворення як об'єкта управління внутрішньою безпекою є населення, інфраструктура, територія. При визначенні меж муніципальних утворень необхідно брати до уваги:

- географічний чинник, що враховує розміри території та природні

умови;

- спільні інтереси у господарській діяльності;
- розселення населення території;
- інфраструктурну єдність території;
- історичні традиції територіального устрою даної місцевості.

При створенні муніципальних утворень діяльність органів місцевого самоврядування має бути максимально наближена до населення. При цьому місцеві органи влади повинні мати можливість реалізації повноважень щодо своїх предметів ведення. Процеси кооперації та інтеграції муніципальних утворень для вирішення загальних господарських соціальних завдань надалі зможуть практично дійти оптимальних територій самоврядних одиниць, за умови збалансованості мети місцевого самоврядування щодо забезпечення життєдіяльності громадян та можливості території [1; 3].

На даному етапі місцевому самоврядуванню властиві різноманітність моделей та режимів, спричинені процесами регіонального законодавчого регулювання та обмеження прав місцевого самоврядування. Найбільш істотною проблемою у реформі місцевого самоврядування є забезпечення його фінансової самостійності та визначення оптимальних кордонів.

Становлення інститутів місцевого самоврядування у контексті забезпечення внутрішньої безпеки можливе лише за умови існування реальних елементів громадянського суспільства та самоорганізації. В умовах ще не зміцнілої української державності важливо було закласти перспективи формування правового простору, в якому всі суб'єкти територіального та суспільного розвитку могли б ефективно взаємодіяти. Місцеве самоврядування – це свого роду прояв народного суверенітету, поряд з існуючим державним суверенітетом, коли народ України делегує владу державі; забезпечує себе, через місцеве самоврядування, правом місцевого

суверенітету, на який немає права посягнути державна власть. Місцеве самоврядування – це проміжна структура між суспільством (народом) та державою, що поєднує у собі суспільні форми та владні повноваження [2; 4].

Владні повноваження місцевого самоврядування визначають його приналежність до управлінських явищ, покликаних організувати та спрямовувати населення на вирішення місцевих проблем. Громадські форми самоврядування спонукають населення виявляти самостійність, активність, відповідальність щодо вирішення питань життєзабезпечення та розвитку місцевої території. На відміну від державного управління, де є зовнішній керуючий вплив, у самоврядуванні суб'єкт та об'єкт управління поєднані. Місцева спільнота стає суб'єктом управління, та об'єкт управління знаходяться всередині однієї системи. Подібна модель не відчуває ніякого стороннього тиску та впливає сама на себе [3; 5].

Основна проблема становлення суспільної моделі місцевого самоврядування в Україні полягає в тому, що самоврядна система місцевого самоврядування зазнає зовнішнього впливу державної влади.

Місцеве самоврядування має подвійну структуру:

- воно покликане вирішувати питання місцевого значення та захищати інтереси населення від владного тиску Центру;

- воно має бути провідником загальнодержавних інтересів, діяти у бік зусиль центральної влади, виконувати закони України, проводити політику Центру. На рівні муніципального утворення стоїть проблема поділу та балансу місцевих інтересів та інтересів суспільства, а також проблема балансу свобод та відповідальності [1; 2].

Значною проблемою становлення місцевого самоврядування у контексті забезпечення внутрішньої безпеки є подолання відчуження від влади. Члени місцевого співтовариства, формуючи місцеве самоврядування,

здатні професійно займатися управлінською діяльністю. Постійне ускладнення об'єктів та процесів управління вимагають саме професійних навичок та відповідних управлінських структур. З цією метою місцеве співтовариство формує професійний управлінський апарат, який може виступати як чужа населенню влада.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, для становлення місцевого самоврядування як ключового чинника внутрішньої безпекової політики необхідно вирішувати двояке завдання:

- забезпечити кваліфікований кадровий склад органів місцевої влади;
- подолати відчуження влади від населення. Саме управління можливе лише за наявності довіри населення до місцевої влади. З цією метою має бути створена система, що має механізми постійної участі в управлінській діяльності та контролю за обраними органами. За допомогою наказів, звернень, референдумів, всенародних обговорень виборці можуть впливати на рішення, що приймаються владою. Результати соціологічних досліджень держслужби показують, що через недоліки професійного та морально-духовного порядку в роботі апарату управління, органи влади не враховують інтереси населення. Відповідно, посилення ролі представницьких органів місцевого самоврядування через роботу депутатів, широке використання форм безпосередньої демократії є найефективнішими шляхами подолання цієї проблеми.

Література

1. Копан О. В. Безпека як силовий фактор державного управління. *Право України*. 2001. № 7. С. 26–27.
2. Корж І. Ф. Державна безпека: методологічні підходи до системи

складових понять. *Правова інформатика*. 2012. № 4(36). С. 69–75.

3. Рижук Ю. М. Забезпечення органами місцевого самоврядування прав людини в умовах воєнного стану. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 25–30.

4. Собакарь А. О., Ковалів М. В. Адміністративно-правові засади діяльності державних органів у сфері забезпечення національної безпеки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 845. С. 156–160.

5. Шестернін А., Роговенко О. Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні національної безпеки України. *Молодий вчений*. 2024. № 3(127). С. 85–89.

References

1. Kopan, O. V. (2001), “Security as a force factor of public administration”, *Pravo Ukrainy*, vol. 7, pp. 26–27.

2. Korzh, I. F. (2012), “State security: methodological approaches to the system of constituent concepts”, *Pravova informatyka*, vol. 4(36), pp. 69–75.

3. Ryzhuk, Yu. M. (2023), “Ensuring of the human rights by local self-government bodies under martial law”, *Kyivskyi chasopys prava*, vol. 4, pp. 25–30.

4. Sobakar, A. O. & Kovaliv, M. V. (2016), “Administrative and legal principles of activity of state bodies in the sphere of ensuring national security”, *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”*, vol. 845, pp. 156–160.

5. Shesternin, A. & Rohovenko, O. (2024), “The role of local governments in ensuring of the national security of Ukraine”, *Molodyi vchenyi*, vol. 3(127), pp. 85–89.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2024 р.